

Lublin, 10 marca 2022 r.

**REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W LUBLINIE**
WOOS.410.21.2022.KKO

**Marszałek Województwa Lubelskiego
ul. Artura Grottgera 4
20-029 Lublin**

Na podstawie art. 54 ust. 1 i art. 57 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2373 ze zm.), w nawiązaniu do pisma Marszałka Województwa Lubelskiego znak: ZRPO-IV.410.9.3.2022.AGL z 08.02.2022 r. (wpłynęło 08.02.2022 r.), Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie przedstawia opinię w zakresie ochrony środowiska dotyczącą projektu **programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko projektu programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.**

Na podstawie art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2373 ze zm.), organem właściwym w sprawach opiniowania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko, w przypadku dokumentów innych niż opracowywane i zmieniane przez centralne organy administracji rządowej, jest regionalny dyrektor ochrony środowiska. Zgodnie z art. 54 ust.1 ww. ustawy projekt dokumentu podlega opiniowaniu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Głównym celem projektu Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 jest wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu, sprzyjające zintegrowanemu, zrównoważonemu i inteligentnemu rozwojowi województwa lubelskiego, ukierunkowanemu na wysoką jakość życia i bezpieczeństwo jego mieszkańców.

Aby osiągnąć powyższy cel zaproponowano 13 priorytetów, dotyczących 5 celów polityki pakietu legislacyjnego UE:

- Priorytet I - Badania naukowe i innowacje;
- Priorytet II - Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu;

- Priorytet III - Ochrona zasobów środowiska i klimatu;
- Priorytet IV - Efektywne wykorzystanie energii;
- Priorytet V - Zrównoważona mobilność miejska;
- Priorytet VI - Zrównoważony system transportu;
- Priorytet VII - Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej;
- Priorytet VIII - Zwiększanie spójności społecznej;
- Priorytet IX - Zaspokajanie potrzeb rynku pracy;
- Priorytet X - Lepsza edukacja;
- Priorytet XI - Rozwój zrównoważony terytorialnie;
- Priorytet XII - Wsparcie wdrażania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 w ramach EFS+;
- Priorytet XIII - Wsparcie wdrażania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 w ramach EFRR.

W ramach projektu Programu zaproponowano interwencję w obrębie ww. priorytetów, które obejmują cele szczegółowe oraz określone typy projektów. Określono typy projektów, które mogą zostać objęte wsparciem w ramach projektu Programu.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie pismem znak: WOOŚ.411.57.2021.MH z dnia 27.08.2021r. uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Do zaopiniowania przedłożono projekt programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko projektu programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Prognoza powinna spełniać wymagania określone w art. 51 ust. 2 pkt 1f ustawy ooś (podpisane oświadczenie autora, a w przypadku gdy wykonawcą prognozy jest zespół autorów - kierującego tym zespołem, o spełnieniu wymagań, o których mowa w art. 74a ust. 2 ww. ustawy) oraz zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 1g ustawy zawierać datę sporządzenia prognozy, imię, nazwisko i podpis autora, a w przypadku gdy wykonawcą prognozy jest zespół autorów – imię, nazwisko i podpis kierującego tym zespołem oraz imiona, nazwiska i podpisy członków zespołu autorów.

Zgodnie z prognozą oddziaływania na środowisko projekt programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 przewiduje realizację działań, które mogą powodować różne oddziaływania na komponenty środowiska.

Jednym z elementów Prognozy, było przeprowadzenie oceny wpływu zaplanowanych typów działań na środowisko i jego elementy, w tym na: powierzchnię ziemi i gleby, wody powierzchniowe i podziemne, klimat i powietrze, krajobraz, zasoby naturalne, różnorodność biologiczną oraz obszary chronione, ludzi i dobra materialne, a także zabytki oraz gospodarkę odpadami.

W ramach analizowanego projektu Programu, działania o charakterze inwestycyjnym zostały zaplanowane w zakresie następujących priorytetów i celów:

- **Priorytet I Badania naukowe i innowacje (cel 1(i)),**
 - *1(i) rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii:*
 - wsparcie infrastruktury badawczo-rozwojowej w przedsiębiorstwach (w tym usługi

szkoleniowe w zakresie wykorzystania nabytej infrastruktury) oraz budowa potencjału ośrodków innowacji;

– Priorytet II Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu (cel 1(iii)),

➤ *1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne:*

- przygotowanie wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych w tym uzbrojenie i zapewnienie odpowiedniej jakości infrastruktury biznesowej [...].

– Priorytet III Ochrona zasobów środowiska i klimatu (cele: 2(iv), 2(v), 2(vi), 2(vii)),

➤ *2 (iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego, w tym typów projektów:*

- budowa, przebudowa, rozbudowa, remont budowli i urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów,
- wspieranie inwestycji w zakresie małej retencji wodnej [...],

➤ *2 (v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej:*

- projekty z zakresu gospodarki ściekowej w aglomeracjach od 2 do 15 tys RLM [...],
- projekty z zakresu budowy, modernizacji infrastruktury do ujmowania, uzdatniania i dystrybucji wody [...],
- projekty z zakresu modernizacji, naprawy infrastruktury do ujmowania, uzdatniania i dystrybucji wody [...],

➤ *2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej, w tym typy projektów:*

- projekty z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi [...].

➤ *2(vii) wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia w tym typy projektów:*

- działania ochronne mające na celu zachowanie lub przywrócenie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt;
- monitoring siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt jako element projektu ochrony bioróżnorodności;
- budowa, rozwój ośrodków oraz centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime na obszarach miejskich i pozamiejskich, np. banków genowych, ogrodów botanicznych oraz parków miejskich służących ochronie i zwiększaniu różnorodności biologicznej;
- zwalczanie inwazyjnych gatunków flory i fauny, jako element projektu ochrony bioróżnorodności;
- rozbudowa i wyposażenie ośrodków rehabilitacji dzikich zwierząt;
- przebudowa/remont ośrodków edukacji ekologicznej, w tym wyposażenie zaplecza dydaktycznego;
- rozwój infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo służącej ograniczeniu antropopresji i degradacji środowiska;
- opracowanie / aktualizacja dokumentów planistycznych dla form ochrony przyrody;
- opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej obszaru realizacji projektu ochrony bioróżnorodności jako element projektu;
- rekultywacja biologiczna składowisk odpadów.

– Priorytet IV Efektywne wykorzystanie energii (cele: 2(i), 2(ii)),

➤ *2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych w tym*

projekty:

- a) podnoszenia efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach wynikające z audytu (np. ograniczenie energochłonności, energooszczędne oświetlenie wewnętrzne i zewnętrzne, modernizacja systemu grzewczego, minimalizacja strat ciepła, obiegi zamknięte, wymiana urządzeń na energooszczędne wraz z instalacją urządzeń OZE);
- b) kompleksowej termomodernizacji budynków w przedsiębiorstwach wraz z instalacją urządzeń OZE. inwestycje związane z wdrażaniem nowych lub ulepszonych produktów i usług, które umożliwią m.in. redukcję zużycia energii elektrycznej, w tym u odbiorcy końcowego,
 - zastosowanie technologii odzysku energii wraz z systemem wykorzystania energii ciepła odpadowego w ramach przedsiębiorstwa,
 - zastosowanie technologii efektywnych energetycznie w procesach wytwórczych w przedsiębiorstwach, w tym przebudowa lub wymiana instalacji technologicznych oraz ciągów transportowych linii produkcyjnych,
 - przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków,
 - kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności;
 - kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności,
 - budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie efektywności energetycznej,
 - efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/ modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej;
- *2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju:*
 - budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej (również z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci), w tym z zapewnieniem możliwości usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest przed dokonaniem montażu instalacji,
 - budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania ciepła (również z magazynami ciepła działającymi na potrzeby danego źródła OZE),
 - budowa/rozbudowa/przebudowa lokalnych źródeł energii produkujących energię elektryczną i/lub ciepło/paliwa zdekarbonizowane z OZE na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości w oparciu o lokalne zidentyfikowane zasoby lub wraz z infrastrukturą sieciową.
- **Priorytet V Zrównoważona mobilność miejska (cel 2(viii)),**
- *2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej:*
 - zakup oraz modernizacja niskoemisyjnego taboru, trolejbusowego i autobusowego oraz zeroemisyjnego taboru szynowego dla połączeń miejskich i podmiejskich wraz z

niezbędną infrastrukturą [...],

- inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany i zwiększające ruch pieszy i rowerowy w centrach miast i ich obszarach funkcjonalnych [...],
- inwestycje (budowa, rozbudowa i przebudowa) związane z systemami zarządzania ruchem i energią, komunikacją miejską i bezpieczeństwem w komunikacji (ITS), które przyczyniają się do zmniejszenia oddziaływania transportu na środowisko,
- inwestycje w infrastrukturę drogową transportu publicznego [...],
- działania informacyjno-promocyjne i edukacyjne promujące korzystanie z niskoemisyjnego transportu zbiorowego, transportu multimodalnego i rowerowego oraz ruchu niezmotoryzowanego, jako element szerszego projektu związanego z infrastrukturą transportową,

– Priorytet VI Zrównoważony system transportu (cel 3(ii)),

➤ *3(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej:*

- inwestycje zapewniające niezbędne połączenia (poprzez budowę i przebudowę połączeń drogowych) do sieci TEN-T, przejść granicznych, terenów inwestycyjnych, terminali intermodalnych, centrów logistycznych oraz innych gałęzi transportu, jak również przyczyniających się do rozwoju publicznego transportu zbiorowego (drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe, w tym także w miastach);
- inwestycje zapewniające odciążenie miast od ruchu samochodowego, w tym m.in. poprzez budowę obwodnic;
- inwestycje zapewniające poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym, w tym działania z zakresu infrastruktury niechronionych użytkowników dróg (m.in. drogi rowerowe);
- inwestycje zapewniające integrację różnych gałęzi transportu przy wykorzystaniu dróg o kategorii niższej niż drogi krajowe, ze szczególnym uwzględnieniem skomunikowania istniejących i planowanych węzłów transportowych;
- inwestycje w rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego i jego infrastruktury oraz unowocześnienie taboru do wykonywania usług publicznego transportu zbiorowego w celu powiązania obszarów peryferyjnych z lokalnymi/regionalnymi centrami wzrostu (drogowe przewozy subregionalne);
- działania na rzecz taryfowej integracji transportu zbiorowego (systemy typu „wspólny bilet”);
- inwestycje w rozwój systemów cyfrowych transportu publicznego i aktywnej mobilności oraz niezbędnych do zarządzania bezpieczeństwem i usprawnieniem w ruchu drogowym.

– Priorytet VII Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej (cele: 4(ii), 4(iii), 4(v), 4(vi)),

➤ *4(ii) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online:*

- inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m.in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym (m.in. place zabaw) i zapewnieniem niezbędnego

wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

- inwestycje w infrastrukturę edukacji ogólnej (w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy), m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów edukacyjnych wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia dla szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne, które pozwoli na wsparcie procesu rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz umożliwi proces doskonalenia indywidualnego podejścia do pracy z uczniem wykazującym specjalne potrzeby edukacyjne, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
 - inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty i zapewnienie niezbędnego wyposażenia placówek gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
 - inwestycje w infrastrukturę kształcenia ustawicznego w celu zwiększenia uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
 - inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa wyższego (w tym wyższego zawodowego) w celu podniesienia jakości kształcenia i dostosowania do potrzeb rynku pracy, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury uczelni wyższych i zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- *4(iii) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne w tym projekty:*
- a) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury usług społecznych i integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług, integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (wsparcie infrastruktury bezpośrednio wykorzystywanej przez osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym),
 - b) wsparcia remontów i modernizacji (oraz wyposażenia) mieszkań adaptowalnych umożliwiających osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu pozostanie w swoich mieszkaniach,
 - c) modernizacji, adaptacji (do potrzeb osób potrzebujących) oraz zakupu wyposażenia infrastruktury niezbędnej do świadczenia środowiskowych form wsparcia w miejscu zamieszkania,
 - d) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury mieszkalnictwa o charakterze wspomagającym i chronionym (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele), w tym dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji.
- *4(v) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie*

przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej:

- wsparcie infrastruktury podmiotów ochrony zdrowia, w tym m.in. w zakresie robót budowlanych i zakupu wyposażenia medycznego oraz – jako element projektu – rozwiązań w zakresie IT (oprogramowanie, sprzęt) w ramach ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych (POZ, AOS) oraz stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych.
- *4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych:*
1. Dostosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia funkcji związanych z kulturą poprzez prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, modernizację (z wyłączeniem rozbiórki) dotyczące zabytków i zespołów tych zabytków wraz z ich otoczeniem, w tym:
 - a) zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako element projektu), roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) – wyłącznie jako element projektu,
 - b) prace konserwatorskie zabytków ruchomych (wyłącznie jako jeden z elementów projektu),
 - c) działania związane z imprezami kulturalnymi, takimi jak wystawy i festiwale oraz kampanie promocyjne, bezpośrednio związane ze wspartą infrastrukturą kulturalną (wyłącznie jako element projektu),
 - d) zapewnienie niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
 2. Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie /adaptację /dostosowanie budynków i przestrzeni (otoczenia) do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych, w tym:
 - a) zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako element projektu), roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) – wyłącznie jako element projektu,
 - b) prace konserwatorskie zabytków ruchomych (wyłącznie jako jeden z elementów projektu),
 - c) działania związane z imprezami kulturalnymi, takimi jak wystawy i festiwale oraz kampanie promocyjne, bezpośrednio związane ze wspartą infrastrukturą kulturalną (wyłącznie jako element projektu),
 - d) zapewnienie niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
 3. Zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym możliwość zapewnienia niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
 4. Projekty z zakresu ochrony dziedzictwa niematerialnego.
 5. Projekty dotyczące nowych produktów w dziedzinie kultury.
 6. Monitoring i zabezpieczenie obiektów infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń.
 7. Rewaloryzacja i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków.

– Priorytet XI Rozwój zrównoważony terytorialnie (cele: 5(i), 5(ii)).

➤ *5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich:*

- rewitalizacja obszarów zdegradowanych, realizowana na podstawie gminnych programów rewitalizacji. Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej i zjawiskom kryzysowym, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej oraz poprawę środowiska zamieszkania. Działania w ramach rewitalizacji będą miały charakter kompleksowy;
- ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury. Realizowane w tym zakresie inwestycje będą obejmowały m.in. działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych, roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem oraz obiektów infrastruktury kultury, zachowanie, upowszechnianie i ochronę dziedzictwa niematerialnego, digitalizację dóbr kultury. Działania w tych dziedzinach tematycznych powinny mieć na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy miejskich obszarów funkcjonalnych przy jednoczesnym zwiększeniu atrakcyjności turystycznej tych obszarów;
- fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, tj. w szczególności: zwiększanie odporności lokalnej gospodarki, w tym infrastruktury, na nieprzewidziane sytuacje kryzysowe. Działania te muszą być dostosowane do lokalnej specyfiki i być komplementarne do interwencji sektorowych podejmowanych na danym obszarze;
- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej.

➤ *5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie:*

- rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich w oparciu o gminne programy rewitalizacji. Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji infrastruktury i przestrzeni publicznej, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej oraz poprawę środowiska zamieszkania;
- ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.
Realizowane w tym zakresie inwestycje będą obejmowały m.in. działania w zakresie ochrony zabytków ruchomych, roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem oraz obiektów infrastruktury kultury, zachowanie, upowszechnianie i ochronę dziedzictwa niematerialnego, digitalizację dóbr kultury. Działania w tych dziedzinach tematycznych powinny mieć na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy wiejskich obszarów przy jednoczesnym zwiększeniu ich atrakcyjności turystycznej;
- fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, tj. w szczególności: zwiększanie odporności lokalnej gospodarki, w tym infrastruktury, na nieprzewidziane

sytuacje kryzysowe. Działania te muszą być dostosowane do lokalnej specyfiki i być komplementarne do interwencji sektorowych podejmowanych na danym obszarze;

- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowskowe i walory kulturowe, stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej.

W dokumencie zawarto listę priorytetowych przedsięwzięć wymienionych poniżej:

- e-Geodezja II uzupełnienie cyfrowego zasobu geodezyjnego województwa lubelskiego (1 ii),
- Marketing Gospodarczy Województwa Lubelskiego III 1 (iii),
- Green Human Space – Międzynarodowe Centrum Rozwoju Zielonych Technologii (1i),
- Doposażenie Centrum Onkologii Ziemi Lubelskiej im. Św. Jana Dukli w systemy teleinformatyczne w celu osiągnięcia pełnej funkcjonalności i zabezpieczenia pełnoprofilowej, wysokospecjalistycznej diagnostyki i leczenia pacjentów onkologicznych (1ii),
- Poprawa efektywności energetycznej budynków Centrum Onkologii Ziemi Lubelskiej im. św. Jana z Dukli jako pełnoprofilowego, wysokospecjalistycznego ośrodka onkologicznego (2i),
- Poprawa efektywności energetycznej budynków Regionalnego Ośrodka Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży w Cholewiance poprzez ich termomodernizację i wykorzystanie OZE (2i),
- Poprawa efektywności energetycznej budynku Teatru im. Juliusza Osterwy w Lublinie (2i),
- Green Human Space – rewitalizacja terenów zielonych i stworzenie centrów bioróżnorodności bazujących na obiektach neutralnych klimatycznie (2vii),
- Roztocze – kraina rowerów. Drogi pieszo-rowerowe w obszarze miejskim (2viii),
- Ekologiczne Lubelskie – poprawa jakości środowiska naturalnego w obszarze Województwa Lubelskiego poprzez wykorzystanie energii słonecznej i eliminację azbestu (2ii),
- Dostosowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na terenie województwa lubelskiego do zmian klimatycznych, zmian w środowisku naturalnym oraz zagrożeń cywilizacyjnych (2iv),
- Pakiet działań na rzecz wzmocnienia działań na rzecz efektywności energetycznej w ramach partnerstw IIT (2i),
- Pakiet działań na rzecz wzmocnienia działań na rzecz promowania OZE w ramach partnerstw IIT (2ii),
- Pakiet działań na rzecz wzmocnienia instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jako interwencji wspierającej krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji – efektywność energetyczna (2i),
- Pakiet działań na rzecz wzmocnienia instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jako interwencji wspierającej krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji – promowanie OZE (2ii),
- Pakiet działań na rzecz wzmocnienia instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jako interwencji wspierającej krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji – adaptacja do zmian klimatu (2iv),
- Pakiet działań na rzecz wzmocnienia instrumentu Zintegrowanych Inwestycji

Terytorialnych jako interwencji wspierającej krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji – bioróżnorodność (2vii),

- Rostocze – kraina rowerów. Drogi pieszo-rowerowe w obszarze wiejskim (4vi),
- Green Human Space – Kompleks Muzealno-Wystawienniczy (4vi),
- Poprawa dostępności do świadczeń zdrowotnych w zakresie opieki psychologicznej, psychiatrycznej i leczenia uzależnień dzieci i młodzieży poprzez utworzenie Regionalnego Centrum Zdrowia Psychicznego Dzieci i Młodzieży przy Szpitalu Neuropsychiatrycznym im. Prof. M. Kaczyńskiego w Lublinie (4v),
- Doposażenie Centrum Onkologii Ziemi Lubelskiej im. Św. Jana Dukli w brakujący sprzęt i aparaturę medyczną w celu osiągnięcia pełnej funkcjonalności i zabezpieczenia pełnoprofilowej, wysokospecjalistycznej diagnostyki leczenia pacjentów onkologicznych (4v),
- Modernizacja, rewitalizacja oraz ucyfrowienie Teatru im. Juliusza Osterwy w Lublinie (4vi),
- Polityka Senioralna (EFS+) (4k),
- Funkcjonowanie i rozwój Regionalnego Centrum Zdrowia Psychicznego Dzieci i Młodzieży przy Szpitalu Neuropsychiatrycznym im. Prof. M. Kaczyńskiego w Lublinie (4k),
- Pakiet działań na rzecz partnerstw z obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją (5(ii)),
- Pakiet działań na rzecz gmin województwa lubelskiego zagrożonych trwałą marginalizacją (5(ii)),
- Pakiet działań na rzecz miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze województwa lubelskiego wyznaczonych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego (krajowe obszary strategicznej interwencji) (5(i)).

Oceniany w ramach prognozy projekt Programu ma charakter ogólny i ramowy. Dla większości inwestycji poza listą priorytetowych przedsięwzięć nie wskazuje się konkretnych lokalizacji planowanych inwestycji, ich parametrów technicznych, sposobu realizacji i prowadzenia prac budowlanych.

Działania zaplanowane do realizacji w ramach celów szczegółowych w poszczególnych Priorytetach, mogą powodować występowanie typowych oddziaływań związanych z etapem budowy nowych obiektów bądź rozbudowy istniejących.

Na etapie budowy, przewiduje się przekształcenie terenu, prowadzenie prac ziemnych oraz ryzyko skażenia gleby w wyniku awarii sprzętu budowlanego. Oddziaływanie będzie miało charakter negatywny mniej znaczący, bezpośredni oraz krótkoterminowy. Opisany wpływ może wystąpić w wyniku wdrażania działań w ramach wcześniej wymienionych celów szczegółowych i priorytetów oraz inwestycji planowanych do realizacji w ramach ocenianego projektu Programu.

Realizacja znacznej części typów projektów zaplanowanych w projekcie Programu może wpłynąć na wody powierzchniowe, w przypadku prowadzenia w ramach zaplanowanych działań prac budowlanych. Działania te mogą wpływać negatywnie na stan wód powierzchniowych w przypadku ich realizacji w bliskiej odległości od wód. Będą to oddziaływania pośrednie, chwilowe, krótkoterminowe i powinny ustąpić po zakończeniu realizacji inwestycji.

Wpływ zaplanowanych w projekcie Programu typów projektów będzie zależny od faktycznego zakresu i sposobu realizacji działań zaplanowanych w ramach tych projektów, niemniej jednak na podstawie wskazanych typów można zidentyfikować oddziaływania na

wody podziemne, jakie mogą wystąpić w wyniku ich wdrażania. Najczęściej występującym możliwym wpływem na zasoby wód podziemnych będzie czasowe pogorszenie stanu chemicznego w trakcie prowadzenia robót budowlanych, w przypadku wystąpienia zanieczyszczenia gruntu (zanieczyszczenie wyciekami z maszyn budowlanych, itp.). Jeśli w ogóle wystąpią opisywane zdarzenia (możliwość wystąpienia w sytuacjach awaryjnych, bądź w przypadku niewłaściwego postępowania w trakcie realizacji inwestycji), będą to pośrednie, krótkoterminowe oddziaływania, które powinny ustąpić po zakończeniu etapu realizacji.

Realizacja wielu działań zaplanowanych w ramach celów szczegółowych w poszczególnych Priorytetach może powodować czasowe pogorszenie jakości powietrza w przypadku realizacji inwestycji związanych z robotami budowlanymi. W tych przypadkach może nastąpić chwilowa (w trakcie prac budowlanych) emisja zanieczyszczeń do powietrza np. w związku z użyciem maszyn i urządzeń emitujących spaliny, czy unosem z powierzchni pyłących. Zasięg oddziaływania ograniczy się tylko do najbliższego otoczenia prowadzonych prac i ustąpi po ich zakończeniu.

Na podstawie przeprowadzonych prac w zakresie identyfikacji aktualnego stanu środowiska, analizy planowanych do przeprowadzenia w projekcie Programu projektów, przedsięwzięć i działań oraz określonych priorytetów i celów szczegółowych, jak również biorąc pod uwagę wyniki analiz oddziaływań zaplanowanych projektów, przedsięwzięć i działań, stwierdzono, że zmiany warunków środowiskowych, wynikających głównie z zachodzących zmian klimatu, nie wpłyną istotnie na realizację Programu, w tym na wdrażanie planowanych działań.

Realizacja szeregu działań zaplanowanych w ramach celów szczegółowych w poszczególnych Priorytetach, może powodować występowanie typowych oddziaływań na krajobraz związanych z etapem budowy nowych obiektów bądź rozbudowy istniejących. Na etapie budowy, przewiduje się czasowe i lokalne pogorszenie walorów krajobrazowych terenu. Oddziaływanie będzie miało charakter negatywny mniej znaczący, bezpośredni oraz krótkoterminowy i ustąpi po zakończeniu etapu realizacji inwestycji.

Na etapie budowy, przewiduje się emisję hałasu i zanieczyszczeń do powietrza, płoszenie zwierząt i ich zwiększoną śmiertelność, wycinkę drzew i krzewów oraz naruszenie ekosystemów glebowych. Lokalnie, w miejscach planowanych inwestycji może dojść do niszczenia siedlisk. W przypadku inwestycji zajmujących znaczną powierzchnię (np. drogi), dojdzie do zmniejszenia powierzchni biologicznie czynnej. Dodatkowo, w przypadku lokalizacji inwestycji w granicach obszarów chronionych, może wystąpić potencjalny wpływ na te obszary, którego wielkość uzależniona będzie od skali inwestycji oraz zastosowanych działań minimalizujących. Oddziaływanie występujące na etapie budowy sklasyfikowano jako negatywne mniej znaczące, pośrednie oraz krótkoterminowe, które ustąpi po zakończeniu etapu realizacji inwestycji.

Działania zaplanowane w Programie, zwłaszcza na etapie realizacji prac budowlanych, mogą powodować bezpośrednie, negatywne oddziaływanie na ludzi. Sytuacja taka wystąpi zwłaszcza w przypadku budowy/przebudowy obiektów infrastrukturalnych, w tym budowy/przebudowy dróg. Negatywne oddziaływania związane będą głównie z emisją zanieczyszczeń i hałasu na obszarach objętych inwestycją. Dlatego istotne jest, już na etapie projektowania poszczególnych przedsięwzięć, uwzględnienie rozwiązań/urządzeń minimalizujących negatywny wpływ na ludzi. Oddziaływania te będą ograniczone do czasu prowadzenia prac budowlanych.

Na etapie budowy, przewiduje się naruszenie lub zniszczenie nieznanych jeszcze zabytków archeologicznych, w przypadku niewłaściwie prowadzonych prac. Oddziaływanie będzie miało charakter negatywny mniej znaczący, bezpośredni oraz krótkoterminowy.

Realizacja większości działań zaplanowanych w ramach celów szczegółowych w

poszczególnych Priorytetach może powodować oddziaływanie poprzez zwiększenie ilości powstających odpadów w trakcie etapu realizacji/ budowy zaplanowanych przedsięwzięć. Oddziaływanie to będzie miało charakter pośredni, chwilowy, krótkoterminowy.

Z prognozy wynika, iż na etapie eksploatacji projektów inwestycyjnych, może wystąpić w szczególności:

- pogorszenie walorów krajobrazowych, z uwagi na powstawanie nowych obiektów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, infrastruktury komunikacyjnej, OZE; skala oddziaływania uzależniona jest od kilku elementów dotyczących wielkości inwestycji i jej lokalizacji i sposobu wkomponowania w obecny krajobraz (priorytet IV - cel: 2(ii), priorytet III – cel: 2(v), (vi), priorytet VI - cel: 3(ii));
- ewentualne pojawienie się bariery dla migracji ryb i innych organizmów wodnych; zmiana warunków siedliskowych doliny rzecznej poniżej i powyżej budowli; potencjalne przecięcie korytarza ekologicznego (priorytet III – cel: 2(iv), priorytet VI- cel: 3(ii)), wielkość i skala wpływu uzależniona będzie od zastosowanych rozwiązań umożliwiających migrację zwierząt;
- ewentualne oddziaływanie na obszary chronione, w sytuacji lokalizacji inwestycji w obrębie obszaru (priorytet III – cel: 2(iv), 2(v), 2(vi), priorytet IV – cel: 2(i), 2(ii), priorytet V – cel: 2(viii));
- potencjalnie zwiększona śmiertelność zwierząt (min. ptaków i nietoperzy w związku z budową turbin wiatrowych, ichtiofauny w sytuacji podniesienia poziomu piętrzenia na potrzeby energetyki wodnej) (priorytet IV - cel: 2(ii));
- potencjalne oddziaływanie na stan ekologiczny wód (głównie hydromorfologiczny i biologiczny) w wyniku realizacji projektów z zakresu energetyki wodnej (priorytet IV - cel: 2(ii));
- oddziaływanie na elementy biologiczne oceny stanu wód, zmiana warunków hydromorfologicznych, poprzez realizację działań obejmujących piętrzenia, przegrody, zmiany profilu podłużnego i poprzecznego koryt (priorytet III - cel: 2(iv));
- ewentualne oddziaływanie na stan wód podziemnych w wyniku realizacji projektów z zakresu wykorzystania energii geotermalnej (priorytet IV - cel: 2(ii));
- potencjalna zmiana warunków fizyko- chemicznych i hydrologicznych w przypadku realizacji nowych zrzutów ścieków oczyszczonych, w konsekwencji potencjalny wpływ na siedliska i gatunki zależne od wód (priorytet III - cel: 2(v));
- wzrost emisji hałasu i zanieczyszczeń w obszarach objętych zainwestowaniem oraz potencjalne oddziaływanie na ludzi, (priorytet III - cel: 2(v));
- ewentualne oddziaływanie na stan wód w sytuacji stosowania niewłaściwych rozwiązań technicznych zabezpieczających wody powierzchniowe przed zanieczyszczeniem (priorytet VI - cel: 3(ii));
- ewentualny wzrost emisji zanieczyszczeń do powietrza, zanieczyszczeń do wód (eutrofizacja); niszczenie roślinności, płoszenie zwierząt, jako efekt realizacji projektów z zakresu turystyki (sytuacji nieprawidłowo prowadzonej turystyki) (priorytet XI - cel: 5(i), 5(ii)).

Zgodnie z Prognozą projekt Programu ma charakter ogólny i ramowy. Dla większości inwestycji, poza listą priorytetowych przedsięwzięć, nie wskazuje się konkretnych lokalizacji planowanych inwestycji, ich parametrów technicznych, sposobu realizacji i prowadzenia prac budowlanych. Znaczna część z inwestycji planowanych do realizacji w ramach projektu

Programu, w aspekcie długoterminowym nie będzie miała wpływu na różnorodność biologiczną oraz obszary chronione, a wręcz wpływ ten będzie pozytywny. Dla większości typów działań, krótkotrwały wpływ negatywny będzie lokalny i ograniczony do etapu prowadzenia prac budowlanych. Oddziaływania występujące na etapie budowy, mogą być w znacznym stopniu zminimalizowane, bądź wyeliminowane, dzięki zastosowaniu szeregu działań minimalizujących. Do inwestycji, które na etapie eksploatacji potencjalnie mogą oddziaływać negatywnie na obszary prawnie chronione, w tym obszary Natura 2000, wskazano w prognozie w szczególności inwestycje w zakresie OZE (energetyka wiatrowa, energetyka wodna), inwestycje liniowe (drogi), inwestycje w zakresie gospodarki ściekowej (oczyszczalnie ścieków), zbiorniki małej retencji.

Przeprowadzenie rzeczywistej oceny zagrożenia dla obszarów chronionych wymaga szczegółowych danych na temat inwestycji, w tym parametrów technicznych oraz planowanych do zastosowania działań minimalizujących i kompensacyjnych.

Przedstawiono w prognozie oddziaływania na środowisko proponowane działania minimalizujące dla etapu budowy, które dotyczą wszystkich działań inwestycyjnych, w ramach których wystąpią prace budowlane (m.in. inwestycje w zakresie budowy lub rozbudowy obiektów i instalacji, dróg, wykorzystania OZE, rozwoju turystyki).

Zaproponowane w prognozie działania minimalizujące negatywny wpływ na środowisko i zdrowie ludzi na etapie budowy to:

- organizacja placu budowy, z wykorzystaniem istniejących dróg dojazdowych i terenów utwardzonych,
- prowadzenie prac terenowych w możliwie najkrótszym czasie,
- ograniczenie czasu pracy maszyn na biegu jałowym,
- stosowanie sprzętu budowlanego w dobrym stanie technicznym, spełniającego ustalone wymagania ochrony środowiska,
- lokalizowanie placu budowy poza obszarami cennymi przyrodniczo,
- w przypadku identyfikacji cennych siedlisk i gatunków, zapewnienie nadzoru przyrodnika,
- prowadzenie prac związanych z wycinką drzew poza okresem lęgowym ptaków i rozrodem nietoperzy,
- ograniczenie do minimum przekształcania powierzchni ziemi, wycinki drzew oraz usuwania roślinności,
- właściwa segregacja, magazynowanie oraz zagospodarowanie powstających na etapie budowy odpadów wraz z zabezpieczeniem miejsc ich magazynowania,
- prowadzenie prac terenowych w sposób niezakłócający stosunków wodnych,
- doprowadzanie powstających w trakcie prowadzenia prac ścieków bytowych, do szczelnych zbiorników sanitarnych, a następnie wywóz w celu właściwego oczyszczenia,
- wyposażenie terenu budowy w sorbenty do neutralizacji potencjalnych wycieków substancji,
- prowadzenie prac szczególnie uciążliwych dla ludzi i środowiska wyłącznie w porze dziennej,
- postępowanie zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w przypadku odkrycia zabytku archeologicznego.

Przedstawiono propozycję dodatkowych działań minimalizujących dla inwestycji, które mogą potencjalnie generować największe negatywne oddziaływanie na środowisko oraz ludzi i dobra materialne. Działania zaproponowano dla inwestycji w zakresie: budowy

dróg, oczyszczalni ścieków, budowy zbiorników wodnych, rozwoju turystyki oraz rozwoju energii wiatrowej.

Inwestycje liniowe (drogi):

- unikanie budowy nowych inwestycji na terenach o wysokich wartościach przyrodniczych,
- stosowanie ekranów akustycznych, nasadzeń roślinności osłonowo - izolacyjnej, tuneli oraz cichych nawierzchni dróg w celu redukcji hałasu,
- budowa przejść dla zwierząt, celem zachowania łączności ekologicznej populacji i redukcji śmiertelności zwierząt na drogach,
- ograniczenie oświetlenia w pobliżu przejść dla zwierząt,
- stosowanie ogrodzeń ochronnych w miejscach o wysokiej częstotliwości kolizji ze zwierzętami,
- ograniczanie prędkości jazdy na odcinkach o dużym zagrożeniu kolizjami ze zwierzętami,
- tworzenie pasów zieleni izolacyjnej, prowadzenie dróg w tunelach w celu redukcji zanieczyszczeń,
- stosowanie urządzeń oczyszczających wody opadowe, w celu ochrony gleb oraz wód powierzchniowych i gruntowych.

Oczyszczalnie ścieków:

- utrzymywanie urządzeń wchodzących w skład oczyszczalni we właściwym stanie technicznym oraz prowadzenie okresowych kontroli urządzeń,
- stosowanie pasów ochronnych roślinności wysokiej w celu ograniczenia hałasu wywołanego eksploatacją urządzeń;
- stosowanie rowów cyrkulacyjnych, osadników wtórnych i biofiltrów, w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu się nieprzyjemnych zapachów;
- prowadzenie okresowych kontroli i konserwacji urządzeń oczyszczalni w celu ograniczenia ryzyka skażenia wód odbiornika,
- zagospodarowanie osadów ściekowych zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa,
- stosowanie nowoczesnych instalacji przechwytywania metanu i jego energetycznego wykorzystania w celu ograniczenia emisji metanu do atmosfery.

Rozwój turystyki:

- wykorzystanie w sposób optymalny zasobów środowiska, poprzez prowadzenie zrównoważonej turystyki,
- zachowanie terenów o najwyższych walorach przyrodniczych wyłącznie dla ekoturystyki,
- stosowanie urządzeń minimalizujących presję turystów w strefie szlaku i poboczy, tworzenie właściwie zorganizowanych miejsc odpoczynku,
- wyznaczanie stref i szlaków przeznaczonych dla danych form turystyki,
- działalność edukacyjna w zakresie zrównoważonej turystyki,
- właściwa organizacja i umiejscowienie infrastruktury turystycznej,
- odpowiednia infrastruktura, której charakter oraz umiejscowienie będą wpływały na natężenie i formę ruchu turystycznego,
- właściwa gospodarka ściekowa na terenach wykorzystywanych turystycznie.

Energia wiatrowa:

- uwzględnianie norm w zakresie klimatu akustycznego,
- lokalizacja obiektów z uwzględnieniem korytarzy migracyjnych nietoperzy i ptaków;
- lokalizowanie turbin poza terenami o wybitnych walorach krajobrazowych i w miejscach, gdzie będą dominującym składnikiem w krajobrazie ;
- stosowanie mniejszej liczby turbin o większej mocy, w celu zminimalizowania

śmiertelnych kolizji nietoperzy oraz ptaków z turbinami.

Zbiorniki małej retencji:

- uwzględnienie na etapie projektowania występujących w obszarze inwestycji walorów środowiska przyrodniczego,
- wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej, przed realizacją inwestycji, obejmującej m.in.: charakterystykę ichtiofauny oraz obszaru objętego piętrzeniem,
- zapewnienie zachowanie ciągłości morfologicznej cieku,
- uwzględnienie wymagań gatunków przy projektowaniu przepławek ichtiofauny,
- wykonywanie prac poza okresem tarła cennych gatunków ichtiofauny,
- prowadzenie prac w korycie przy niskim stanie wód.

Z przeprowadzonej analizy oddziaływań na środowisko projektu Programu wynika, iż główny wpływ o charakterze negatywnym może dotyczyć etapu realizacji działań inwestycyjnych. Oddziaływanie etapu budowy może być istotnie zminimalizowane poprzez zastosowanie odpowiednich działań ograniczających wpływ i odpowiednią organizację prac budowlanych.

Potencjalny wpływ na etapie eksploatacji może wystąpić w przypadku działań inwestycyjnych dotyczących głównie infrastruktury zagospodarowania ścieków komunalnych, gospodarki odpadami, infrastruktury komunikacyjnej, rozwoju OZE, infrastruktury w zakresie zwiększenia retencji oraz rozwoju turystyki. Jednocześnie podkreślono, iż wielkość oddziaływania uzależniona będzie od zastosowanych rozwiązań technologicznych, rozwiązań ograniczających wpływ na środowisko, lokalizacji inwestycji i podatności obszaru na generowane oddziaływania. W Prognozie zaproponowano bardzo ogólne działania minimalizujące, ograniczające wpływ, możliwe do uwzględnienia na etapie projektowania inwestycji.

Jak wynika z prognozy z uwagi na niski stopień szczegółowości analizowanego dokumentu nie wskazano szczegółów poszczególnych lokalizacji inwestycji oraz działań jakie będą realizowane w ramach zaplanowanych priorytetów i celów szczegółowych.

Realizacja niektórych działań o charakterze inwestycyjnym, mogących znacząco oddziaływać na środowisko wymagać będzie przeprowadzenia dokładnych analiz na etapie uzyskiwania odpowiednich decyzji administracyjnych.

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 71 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2373 ze zm.) wymóg uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dotyczy planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (t. j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1839).

W prognozie oddziaływania na środowisko przedstawiono oddziaływania o charakterze pozytywnym w odniesieniu do środowiska naturalnego i zdrowia, jakości życia ludzi obejmujące głównie: ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, wód i gleby, a w konsekwencji poprawę stanu środowiska przyrodniczego oraz zdrowia i jakości życia ludzi, wpływ na poprawę stanu ekologicznego wód powierzchniowych, stanu ilościowego wód podziemnych, ograniczenie wykorzystania zasobów nieodnawialnych, zachowanie

dziedzictwa przyrodniczego i zwiększanie potencjału przyrodniczego regionu, wzrost walorów krajobrazowych i szeroko pojęte zmniejszenie oddziaływania na środowisko naturalne. Pozytywny wpływ na ludzi, ich zdrowie oraz dobra materialne, wystąpi w wyniku aktywizacji społecznej oraz zawodowej, poprawy dostępności do wysokiej jakości usług społecznych, medycznych, rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, łagodzenia efektu miejskich wysp ciepła, w wyniku realizacji projektów z zakresu adaptacji do zmian klimatu, wzrostu bezpieczeństwa transportu i dostępności infrastruktury i transportu publicznego, rozwoju edukacji.

Jak wskazano w podrozdziale prognozy oddziaływania na środowisko 5.4. Potencjalne zmiany aktualnego stanu środowiska w przypadku braku realizacji Programu (cyt.): Planowane działania obejmujące ochronę różnorodności biologicznej (działania ochronne mające na celu zachowanie lub przywrócenie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt, monitoring, budowa, rozwój ośrodków oraz centrów ochrony różnorodności biologicznej, zwalczanie inwazyjnych gatunków flory i fauny, opracowanie / aktualizacja dokumentów planistycznych dla form ochrony przyrody, rozbudowa i doposażenie ośrodków rehabilitacji dzikich zwierząt, przebudowa/remont ośrodków edukacji ekologicznej, w tym doposażenie zaplecza dydaktycznego, rozwój infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo, opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej obszaru realizacji projektu ochrony bioróżnorodności), są istotne z punktu widzenia ochrony i utrzymania cennych walorów środowiska przyrodniczego. Rezygnacja ze wsparcia tego typu działań ograniczy możliwość umocnienia systemu obejmującego ochronę przyrody.

Na etapie przeprowadzania analizy oddziaływań poszczególnych typów projektów, zidentyfikowano również potencjalną możliwość wystąpienia wpływów skumulowanych, zarówno pozytywnych i negatywnych, które mogą wystąpić na etapie realizacji zaplanowanych przedsięwzięć, jak i ich eksploatacji. Z uwagi na ogólny charakter ocenianego dokumentu można jedynie przewidywać, iż wpływ skumulowany może wystąpić, w obrębie infrastruktury komunikacyjnej, infrastruktury gospodarki odpadami i gospodarki ściekowej oraz służącej przeciwdziałaniu skutkom suszy i zwiększeniu retencji.

Na poziomie analiz prowadzonych w prognozie nie stwierdzono warunków, które pozwoliłyby zidentyfikować ryzyko wystąpienia znaczących oddziaływań na środowisko na terenie państw sąsiednich.

Powyższą opinię przedstawiono po zapoznaniu się z projektem **programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko projektu programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.**

Otrzymują:

1. Marszałek Województwa Lubelskiego
2. a/a.

**Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska w Lublinie
dr inż. Arkadiusz Iwaniuk
/Podpis elektroniczny/**